

ПАРТАЛ
І «КОСМАС»
НАЦЫЯНАЛЬнай
КУЛЬТУРЫ

6

ЭКСПЕРЫМЕНТЫ
З «ЖЫВЫМІ»
ВІТАМІНАМІ

8

«АКНО МАГЧЫМАСЦЯЎ АДЧЫНЕНА»

Новыя работы тыдзень Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка пачаў у Магілёве. Кіраўнік дзяржавы наведаў прадпрыемствы холдынга «Магілёўліфтамш». У склад холдынга уваходзяць ААТ «Магілёўліфтамш», якое выконвае функцыі кіруючай кампаніі холдынга, а таксама — ААТ «Зеніт» і ААТ «Завод «Ветразь».

Візіт Прэзідэнта на прадпрыемства пачаўся з даручэння — да канца года наведаць у Магілёве парадка. На праблемныя моманты кіраўнік дзяржавы звярнуў увагу з борта верталёта. Некаторыя вытворчыя тэрыторыі і тэрыторыі калы будуюць утрымліваюцца ў непрыятым выглядзе, парадку там няма. «Вы самі сабе гучыце гэтай захламанасцю», — заўважыў Аляксандр Лукашэнка. «Наводзьце парадка. Каб на працягу года ўсё было прыведзена ў адпаведнасць. Мабілізуйце людзей, наводзьце парадка», — паставіў Прэзідэнт задачу перад кіраўніцтвам горада і вобласці. Дронную карціну з парадкам, а ў некаторых месцах з яго адсутнасцю пацвярджаюць і матэрыялы Камітэта дзяржаўнага кантролю. «Мы ўсё крычам аб тым, што патрэбны таннейшыя прадукты харчавання і іншае. Добра, таннейшыя прадукты харчавання. Стрыміваем цэны. Але вы ж самі сабе гучыце гэтай захламанасцю. Вы ж жыццё памінаеце сабе. Там жэя толькі зарады не сядзець. І што за такая практыка: выкапалі катлаван, ляжэць нейкія адыдоў — побач выгуралі нэдзе ў кусты... Там, дзе гэтыя кусты смечца і іншае, — гэта атрута для людзей», — наракаў Аляксандр Лукашэнка.

«ПЫТАННЕ Ў ТЫМ, КАБ КОЖНЫ РАЁН ЗАРАБЛЯЎ САБЕ ГРОШЫ»

Старшыня Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта Анатоль Ісачанка даложыў аб сацыяльна-эканамічнай развіцці рэгіёна. Прэзідэнт папраўдзіў заварожыць увагу на праблемныя моманты, у тым ліку на прамысловасць. Анатоль Ісачанка паведаміў, што выйці на заплачанае паказчыкі валовага рэгіянальнага прадукту пакуль не атрымавацца з-за дронных выніку ў прамысловасці, рознінчым і аптовым тавараабароце. У прамысловасці найбольш праблемныя пытанні — дрэваапрацоўка і вытворчасць цэменту. Прэзідэнт спытаў, ці атрымаецца вырашыць гэтыя праблемы да канца года. Губернатар запэўніў, што атрымаецца, пазбыўшыя зрухі ўжо ёсць. Аляксандр Лукашэнка таксама спытаў пра іншыя прадпрыемствы рэгіёна. Асобна кіраўнік дзяржавы звярнуў увагу на тэмы будаўніцтва жылля. Анатоль Ісачанка даложыў, што тут праблем няма, усё аб'ёмна выконваецца ў тэрмін. Прэзідэнт пацвярджаў, як рэалізуюцца ў рэгіёне інвестыцыйныя праекты. «Пытанне не ў тым, каб заняць людзей. У нас з гэтым праблем амаль няма. Пытанне ў тым, каб кожны раён зарабляў сабе грошы», — падкрэсліў ён. Анатоль Ісачанка расказаў, што ў кожным раёне Магілёўскага вобласці рэалізуюцца сваёй праект і ўсе рознай накіраванасці. У прыклад ён прывёў вырашчванне радушнай стронгі на паўднёвым усходзе Магілёўскага вобласці. Штомесяц прадпрыемства вырашчывае 20 тон рыбы, прадукцыя карыстаецца вялікай папулярнасцю ў гандлёвых сетках.

ФЕСТИВАЛЬ СПРАДВЕЧНЫХ КАШТОЎНАСЦЯЎ

У суботу ўсе дарогі вялі ў Александрыю, дзе чарговы раз праішоў рэспубліканскі свята «Купалле». Маштабы фестываля ў Шклоўскім раёне даўно стаў неад'емным элементам беларускага лета. Самабытнае рамяства, спартыўныя пляцоўкі, літаратурныя імпрэзы, выставы тэхнікі — цікава ўсім і кожнаму. Сябра «Купалле» выйшла за беларускія межы — на свята ў Александрыю прыехалі дэлегацыі 20 рэгіёнаў Расійскай Федэрацыі, пяць з іх на чале з губернатарамі. Арганізатары прадставілі шэраг новых ідэй, якія удала аб'ядналіся з нязменнымі элементамі фестываля. Традыцыйна ўдзел у свядзе ўзяў і Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Свяд выступленне кіраўнік дзяржавы пачаў на беларускай мове.

«Ізноў Александрыя пакінула сяброў — і вось мы разам. Сабраліся, каб на імненне спыніць шалёны бег часу і звярнуцца да сваёй вытокаў. Хаця б у думках. Сёння тут, на малюўнічым беразе Дняпра, надзвычай моцна б'еца пульс тысячгадовай гісторыі беларускай зямлі. Мы бачым не ў творчасці таленавітых майстроў, у мелодыі народных песень, у сюжэтах старажытных абрадаў і ў чарніцтве купальскай ночы, — адзначыў Аляксандр Лукашэнка. — Гледзячы на размах гэтага свята, я кожны раз

лаўлю сабе на думцы: наш фестываль увабавіць усе, што мы з гонарам называем сваімі спрадвечнымі каштоўнасцямі. Па яго словах, гэта каштоўнасць чалавечых адносін, пабудаваных на сіяроўстве, павазе, гасцінасці. Тут усё гэта ёсць. Гэта каштоўнасць свайго роду, які правядзена дзякуючы моцным традыцыйным сем'ям, клопату пра бацькоў, любові да дзяці. Прэзідэнт заўважыў, што кожны год у Александрыю едучы сем'ямі і беларусы, і ітосці.

СТАР. 3

ЦЫТАТА ДНЯ

Рытар ЛОГВІНАЎ,
намеснік
генеральнага сакратара
ШАС:

«Заўважу, што перад будынкам Сакратарыята ШАС у Пекіне ўжо зарэзерваваны флашоток для Дзяржаўнага сюза Рэспублікі Беларусь. На саміце кіраўнікоў дзяржавы ШАС у Нью-Дзілі 4 ліпеня напісаны мемарандум аб абавязальнасці Беларусі для атрымання статусу дзяржавы — члена ШАС. Наказі кажучы, праз гасцінасць Беларусі да ШАС у статусе найнапярэйшага члена вышлі на фінішную праміну. Я не сумняваюся, што ў Мінску ўсе адпаведныя працэдуры будуць ажыццэўлены максімальна оператывна. Беларусь у гэтым плане з'яўляецца ўзорным прыкладам. Пачаўшы са статусу дыялогавага партнёра ШАС, затым вы напаліся на назіральніка і, працывішы ў гэтым статусе дастаткова доўгі час, зрабілі высноў, што членства ў ШАС адпавядае кар'ернаму нацыянальным інтарэсам Беларусі».

ЧАМУ ЦЯЖКА ЗНАЙСЦІ ТАЛКОВАГА СТАРШЫНЮ ПРАЙЛЕННЯ СТ?

Фота: Аляксандр КІСІЛЬЧЫК.

«Дачны юрыст» пра навацыі ў заканадаўстве аб садаводчых таварыствах

Які дачнік не марыць улетуць атрымаць асалоду ад адпачынку на ўтульным участку, ну ці ў клопатах аб ураджах. Але замест гэтага дачнікаў народка чакаюць баталі на сходах, звады. Чаму так адбываецца і што можа змяніцца ў лепшы бок, расказаў Максім РЎДКОЎСКІ — арганізатар навучнага семінара для старшынь і кананчальных таварыстваў, вядомы ў іх колах як знакамты «дачны юрыст», і адзіны распрацоўшчыку Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 30.05.2023 г. № 155 «Аб садаводчых таварыствах».

— Рыхтуючыся да інтэр'ю, успомніла свой дачны вопыт, апялята сяброў і знаёмых. І вось статыстыка: з сямі чалавек толькі двое задоволены работай старшыні СТ. У астатніх скары ў дыягназі ад «старшыня лічыць дачніцкую сваякі прыгонным» да «поўная праваява бездапаможнасць, з-за якой СТ — хранічы адказчык у судах». Чаму такая вялікая праблема знайсці талковага старшыню?

Дачы як масавая з'ява пачыналіся ў 70-я гады мінулага стагоддзя. За кожным садаводчым таварыствам стаяла арганізацыя. Часцей за ўсё менавіта кіраўніцтва гэтай арганізацыі вырашала, хто будзе старшынем СТ, часам гэта была грамадская навука, а часам і апланаваў, і вось гэтае стаўленне да старшыні да нейкага грамадскага дзеяча, які ўсім вінаваты, захаваўся і сёння.

СТАР. 7

ШТО Ё СВЕЦЕ РОБІЦЦА

Шаўкат Мірзіёеў перамог на выбарах прэзідэнта Узбекістана

Дзеючы прэзідэнт Узбекістана Шаўкат Мірзіёеў перамог на дачнічым выбарах кіраўніцтва дзяржавы, заваяў кіраўніцтва ЦВК Зайнідзін Нізамхаджаеў. Аб гэтым паведаміла РІА «Навіны». Як адзначыў Зайнідзін Нізамхаджаеў, за пасадку кіраўніцтва змагаліся разам з Мірзіёеўм яшчэ тры кандыдаты — Улугбек Інаятў, Рабахон Махмудав і Абдушукур Хамзаеў. Паводле апісанняў даных ЦВК, за Шаўката Мірзіёева прагаласавалі 87,05 працента, за першага намесніка старшыні Вярхоўнага суда Рабахон Махмудаву — 4,43 працента, за старшыню Народна-дэмакратычнай партыі Узбекістана Улугбека Інаятўава — 4,02 працента, за старшыню Экалагічнай партыі Абдушукура Хамзаева — 3,74 працента.

Адбылася тэлефонная размова Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка з Прэзідэнтам Узбекістана Шаўкатам Мірзіёеўм, паведаміў і прас-службе беларускага лідара. Кіраўнік беларускай дзяржавы цэпа павінаваў калегу з перакананай перамогай на дачнічым выбарах кіраўніцтва дзяржавы, што прайшоў ў Узбекістане. Карыстаючыся выкладкам, Аляксандр Лукашэнка і Шаўкат Мірзіёеў звернілі пазіцыю па парадку для двухбаковага супрацоўніцтва. Адзначана важнасць захоўваць дынаміку ў развіцці адносін, у тым ліку зацвярджаючы патэнтныя міждзяржаўныя інтэграцыйныя аб'яднанні, такіх як ШАС, ЕАЭС і СНД.

Абсалютная большасць немцаў незадоволена работай федэральнага ўрада

70 працэнтаў жыхароў Германіі негатыўна ацэньваюць дзейнасць кіруючай урадавай «святлафорнай» кааліцыі,

якая складаецца з фракцый СДПГ, «Зялёных» і СеДП. Аб гэтым сведчаць вынікі праведзенага на замове Bild am Sonntag даследавання сацыяльнага інстытута INSA. Па ацэнцы інстытута, гэта самы нізкі паказчык за ўвесь час работы кааліцыі. Сярод чыноўнікаў найбольшае расчараванне выклікала віцэ-канцлер і міністр эканомікі краіны Роберт Хабек — 65 працэнтаў апытаных. Другое месца ў антырейтынгу заняў канцлер Германіі Олаф Шольц — звыш 60 працэнтаў немцаў не бачаць у ім лідарскія якасці і адзначаюць, што той пакутуе на «правалы ў паячці». Дзейнасць міністра аховы здароўя Карла Ляўтэрбаха і міністра ўнутраных спраў Нэнсі Фезер негатыўна ацэньваюць 55 працэнтаў апытаных. На думку немцаў, чыноўнікі былі мала сканданзаваны на працы і больш увагу ўдзялялі выданню састанкаў.

Каля 30 чалавек сталі ахвярамі залевая на поўначы Індыі

З венара пачыны магчыма ліўні сталі прычынай затопленняў, апоўзняў, абвалвання будынкаў у адульняў стальной акрузе Дзілі, а таксама ў штатах Хімачал-Прадэш, Утаракханд, Пенджаб, Хар'яна, Раджастхан, саюзнай тэрыторыі Джаму і Кашмір. Аб гэтым паведаміла ТАСС, спаслаючыся на The Times of India. У штацы дзяржавы 9 ліпеня б'ю зафіксаваны 40-гадовы мэнскул на ападках, якія вылілі за суткі. — 153 мм. У адкладненні, што ў шэрагу населеных пунктаў стыхія паралізавала нармальнае жыццё насельніцтва, былі змытыя дамы, гандлёвыя аб'екты, легкавышкі і велікагрузы. Шэраг рэк выйшлі з берагоў. Згодна з прагнозамі, мяржуча, што ўзровень вады ў рацэ Ямуне падымецца вышэй за небяспечную адзнаку 11 ліпеня. У сувязі з гэтым улады заклікаюць захоўваць пільнасць і сачыць за развіццём сітуацыі.

КОРАТКА

- Азімы ячмень у Беларусі убывае больш як на 40 працэнтах плошчаў.
- МТЗ рыхтуецца да стварэння новага віду трактару з улікам асаблівасцей машынабудавання Татарстана.
- Абмежаванні на наведванне лясоў уведзены ў 73 раёнах Беларусі.
- МВС: за паўгода больш за 2,3 трыста чалавек сталі грамадзянамі Беларусі.
- Электробус «БКМ Холдынга» праходзіць доследную эксплуатацыю ў Санкт-Пецярбургу.
- Шаўкары калекцыі артэфактаў музея-заапарніка «Нявіс» пакажуць у Мінскай гарадской ратушы.
- БУТБ разлічвае на далейшы рост аб'ёмаў біржовага гандлю з Уральскай федэральнай акругай.

Культурная спадчына

Другое жыццё артэфактаў

Карэспандэнт «Звязды» пабывала ў адзіным у краіне Цэнтры рэстаўрацыі і даследаванняў

Значная частка артэфактаў гродзенскага зямкаў праходзіць праз рукі рэстаўратараў. У Гродне тэма спецыялістаў адзіна. Таму работы ў іх заўсёды хапае. Асабліва напружаная яна падчас падрыхтоўкі новых экспазіцыій у горадзе. Апошнім часам значнае месца ў іх працы занялі экспанаты для новых залаў Старога зямка, дзе прайшла даволі маштабная рэканструкцыя. Над чым сёння працуюць спецыялісты гэтай рэдкай професіі? Аб гэтым расказалі і шмат цікавага паказалі ў Цэнтры рэстаўрацыі і даследаванняў Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея.

СТАР. 6

«МАГІЛЕЎШТАТ»

«ВАЖНА НЕ ПРАЗЬВАЦЬ МОМАНТ»

Аляксандр Лукашэнка таксама азнаёміўся з работай вытворчых цэхаў. Генеральны дырэктар ААТ «Магілёўскі завод ліфтавага машынабудавання» Сяргей Чартков даляў аб дэзاینэ і перспектывах прадпрыемства, у тым ліку павелічэнні аб'ёмаў і спектра прадукцыі, задзейнічанні дадатковых тэрыторый.

«Я чаму прыхаю на «Ліфтшэ» (спраўды так, як і БонаПэ трэба глядзець, на МАЗЭ — аўтобусы) — таму што попліт вялікі цыпер. Трэба задаволіць рынак. Таму у мяне пытанне: а чаму мы большую колькасць пры такім попліце не выпускаем? Калі ў цэбе (на «Магілёўшце») — «Зв.» мала магуча, каб зрабіць, трэба задзейнічаць іншыя, калі трэба» — адзначыў беларускі лідар.

«Я звярнуў увагу, што сёння вельмі важна не прызваць момант», — калі сёння трэба — 16 тысяч прадуктаў мы можам, — а ён («Магілёўшце») — «Зав.» рад! Можна зрабіць 16 тысяч, — то трэба перамаці, але яшчэ дзве тысячы зрабіць. Няхай ён асноўныя робіць дэталі, а варыць на «Стромашыне». Такім чынам мы рынак зоймем і тут прадпрыемствам зможам загрузіць. У чым мой штурхні інтэрэс — каб мы маглі загрузіць іншыя прадпрыемствы, якія сёння недазагружаны. Там традыцыя добрыя, там ёсць людзі, калі трэба, мы і ветэраны можам падкарыць» — сказаў Аляксандр Лукашэнка. Прэзідэнт звярнуў увагу, што гэтыя прадпрыемствы не для вытворчых павінны быць загружаны, а каб усё працавала.

«Я ў цэбе зрабіў, як дырэктар — дырэктар: усё добра, вырабляеш, рэнтабельна і прыбытак. Але трэба па-дзяржаўнаму падсіць: калі можаш нешта ўздыць вышэй таго, каб пільна ішоў, то дапамагам. У якасці нашых даламацкаў, каб табе яшчэ павышаць, а ўжо аб'ёмы ты сам. Трэба гэта на кантролі трымаць. Гэта дзятчынцы прадпрыемства, на прадукцыю якая сёння добры попліт. А такія у нас усю сотні, сотні і сотні» — звярнуўся Прэзідэнт да кіраўніка холдынга.

Прэзідэнт аглядаў экспазіцыю сучаснага ліфтавага абсталявання, якое вырабляюць на прадпрыемстве ад маленькіх ліфтаў у старыя дамы да панарамных ліфтаў у сучасныя маршарохы. Прэзідэнт расказаў пра некаторыя тонкасці ў вытворчасці ліфтавага абсталявання, напрыклад, пра тое, як наносіцца малюнок у ліфтах, якія вельмі запатрабаваны ў дзіцячых установах. Холдінг таксама выпускае электраухавякі розных мадыфікацый, драваапрацоўваю, сельскагаспадарчую, біяважную і іншую прадукцыю. Прэзідэнт звярнуў увагу на тое, як «Магілёўшце» вырашае пытанне энергазберажэння. У аэронале прадпрыемства маецца ў тым ліку і прылада для абеззаражвання ліфтаў і памішчанняў, што асабліва актуальна з прычыны нядарнай пандэміі. Але, як заўважыў кіраўнік дзяржавы, такая прылада актуальна ў лобіе чам, бо вірусы вельмі добра адукаваюць іе ў замкнутых невялікіх памішчаннях.

Кіраўніцтва холдынга расказаў, што «Магілёўшце» актыўна працуе над імпартазамяненнем. На прадпрыемстве рэалізуюцца некалькі інвестыцыйных праектаў. У першую чаргу гэта мадэрнізацыя вытворчасці хуткасных ліфтаў і ліфтаў з бездрагавымі прыводамі. Такі механізм мае высокі каэфіцыент карыснага дзеяння, павышаную надзейнасць і даўгавечнасць, а з'яўляецца рухаюцца практычна без шуму і вібрацыі.

«ДАВАЦЬ ТОЕ, ШТО ЗАКУПЛЯЛІ ПА ІМПАРЦЕ, БУДЭМ ВЫРАБЛЯЦЬ ТУТ»

Па традыцыі пры наведванні прадпрыемства Аляксандр Лукашэнка сустракаецца з працоўным калектывам. «Попыт на нашу прадукцыю вялікі. І не толькі на ваху», — сказаў кіраўнік дзяржавы. Ён расказаў, што з кіраўніцтвам Рэспублікі кіраўніцтва часта абмяркоўваюць завазныя тавары з беларускай прадукцыі. У тым ліку гэта звязана з тым, што беларусы захавалі пільны прадпрыемствы пасля развалу Саветаў Саюза. «Хоць у свай час было няпроста захаваць усё гэта — прадпрыемствы і калектывы», — адзначыў Прэзідэнт. Сёння Беларусь і Рэспубліка працуюць над пільным імпартазамяненнем. Напрыклад, у сферы мікраэлектронікі. Вялікі попліт карыстаюцца высокатэхналагічныя тавары — аўтобусы, ліфтавае абсталяванне.

(Заканчана. Пачатак на 1-й стар.)

Прэзідэнт агучыў працоўнаму калектыву мэту свайго прыезду да іе на прадпрыемства — аглядаць, ці здольнае яго нарасці аб'ёмы выпуску прадукцыі. Па словах Аляксандра Лукашэнка, вельмі важна працаваць у дзяржаўных інтарэсах. Напрыклад, на недазагружаных прадпрыемствах лобяць з «Магілёўшчэ» (яны ёсць) можна размясціць частку вытворчасці, выпускаць там неабходныя вузлы і аргатары. «Нікуды не дзешчэе. Яны вырабляе такі прадукт, дзе трэба пастаянна змягчаць, канкуруюць. Нікуды не дзешчэе. Таму ёсць у нас з губернатарам вызначыліся: трэба нашыя калектывы, «чырвоныя дырэктары», крыху падкрываць, каб і ў бы дзяржаўныя падкрываць», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы. Ён звярнуў увагу, што на недазагружаных прадпрыемствах ёсць людзі, якія трэба загрузіць працай, паколькі яны хочуч працаваць.

«Давайце тое, што закуплялі па імпарце, будзем вырабляць тут», — заклікаў Аляксандр Лукашэнка. — Вы бачыце, што я часам з маіх першымі словамі пачынаю вельмі шчыра пагразаць. Чаму? Таму што. Ано магчымаму прадпрыемству. І я раблю гэта, як на «Магілёўшчэ» пачынаўся мадэрнізацыя. І пахваліў калектыву за тое, яна была прадзвізнена. «І сёння малады кіраўнік, наш, мясцовы, разуменне, ведае, што рабіць. Таксама гледзіць, каб не рассяляліся ваша начальства. Падкавазіць, па-чалавечы», — параіў Прэзідэнт. Пры гэтым ён зрабіў акцэнт на тым, што дысцыпліна павінна быць жале-завятойна.

«Нягэ ж не паграбуе нічога пільнага. Кіруе холдінгам — адказвай за іе. За завод, за людзей. І кожны на сваім месцы. Зваршчы, мантажнікі і іншыя людзі, бухгалтары, эканамісты — яны на сваім месцы, даюць свой вынік. Але дысцыпліна каб была. Таму што адсутнасць дысцыпліны — гэта пралам. Правал — гэта вахна. Усе пачынаецца з эканоміі», — падкрэсліў ён. У якасці прыкладу Прэзідэнт прывёў Украіну, дзе яшчэ да спецыяльнай вайнявай аперавіі абратулі эканомію і людзі жалі ў жудасныя умоваў. «К звярнуў увагу Аляксандр Лукашэнка, акрамя знешніх прычын, заўсёды ёсць і ўнутраныя. «Трэба рабіць адпаведныя высновы і высновы ўроку. Усе пачынаецца з эканоміі. Калі чалавек заняты, яму не будзе калі хадыць па вуліцах і гвалтам крычаць», — сказаў Прэзідэнт.

«ДОЛАР ДЛЯ НАС — ВАРОЖАЯ ВАЛЮТА»

Абавязковы элемент такіх сустрэч — адказы на пытанні, якія шчыра хваляюць людзей. Адзін з іх — кошт жыццява-камунальных паслуг. У чэрні роі тэарыяў на ЖКП прывялі да базавых велічынь. Цыпер максімальна дапушчальныя рост плацуючых велічынь не павінны перавысць 0,5 ба-завыя велічыні замест рэальнага індэкса пільнаправага эквівалента. Работнікі гэта прадпрыемства пацвярдылі, ці не адб'е гэты рост на істотным росце камункалі, паколькі сёння папавы базавыя велічыні (ВІТ1,5) вышэйшая за 5 долараў па бягучым курсу.

Прэзідэнт заўважыў, што рост тэарыяў на жылыва-камунальныя паслугі павінен кампенсавана рост заробатнай пільны. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што рэальна не-тотна і для работадатцаў, наўняе, не будзе праблем, каб павысіць зарплату на гэту вельмі, тым больш на «Магілёўшчэ». «Тое, што мы павінны гэта кампенсавач у зарплату людзям», — дадаў ён. Нам трэба абавязкова пашыруць зарплату. Будзем старацца іці, павышаючы зарплату», — сказаў ён. Пры гэтым Прэзідэнт заўважыў, што, напрыклад, паслугі цэпаабеспячэння насельніцтва аплывае не поплінае — 20—30 працэнтаў ад фактычных затрат. Астатняе кампенсуе дзяржава.

Аляксандр Лукашэнка растлумачыў, чаму мы пільна рашэнне адвадзце рост тэарыяў на ЖКП ад долара. «Долар для нас — варожая валюта. Вос яны пайшлі, разлікі ў доларах перакрылі нам, таму мы пераходзім на юані, расійскія рублі. Ёс гэта задавальненне». Па словах Прэзідэнта, усё зводзіцца да наступнага: як будзем працаваць, так і будзем жыць. «Жыць індэксны ў параўнанні з тым, што вакол адбываецца. Таму не хвалюцца: калі будзе цэжка, пільна падставі», — рэзюмаваў ён.

ІНТЭРНЭТ — ВЯЛІКАЯ СПРАВА, АЛЕ І ПАМІЙНІЦА ДОБРАЯ

Таксама работніку прадпрыемства цікава дасягненне Інтэрнэту ў невялікіх населеных пунктах. У абуноўленай дырэктыве

аб дэбаркартызацыі пастаянна задача да 2025 года забяспечыць для насельніцтва сельскай мясцовасці доступ да шырокапапаванна Інтэрнэту. «План у нас ёсць — у 2025 годзе гэту тэму закрываць. Мы павінны яе вырашыць. Мы ад свету не адстаём. У асноўным мы зробім гэту работу. Зробім, каб бы шырокапапаванні Інтэрнэт, хуткі Інтэрнэт», — адказаў Прэзідэнт. — А з іншага боку — менш будзе сродкаў у Інтэрнэце — разумнейшым будзеце. Інтэрнэт — гэта вялікая справа. Але гэта і збор у нармальных разумных галовах. А ў 2020 годзе хачелі ра-валюцыю ў Інтэрнэце здзейсніць, і атрымаўся мяцэж. Калі б мы тады не высталі, мы б які край не існавалі, з намі б разабраліся без вады і ўжо б пад Смаленскам атакуека войск Інтэрнэту». Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што стаяць таксама адзінства сваю ролю ў распаўсюдзі калектыву ў Украіне.

«Інтэрнэт павінен быць, і нам людзям трэба расказаваць, як карыстацца Інтэрнэтам. Вялікая гэта справа і паміньніца добрая», — сказаў беларускі лідар.

ТРЭБА ДАЦЬ ЖЫЦЦЁ МАГІЛЕЎШЧЭ ПРАДПРЫЕМСТВАМ

Работнікі «Магілёўшчэ» ўгадалі даручэнне Прэзідэнта прапрацаваць пытанне будаўніцтва ў краіне другога азотнага комплексу і з'яўлення цэпазольнага камбіната. Яны пацвярдылі, ці магчыма ўздыць усё гэта на базе мясцовага горадвытворчэства прадпрыемства «Магілёўшчэ». У горадзе, як адзначылі магіляўчане, свае кадры, школа хімікаў і неабходная інфраструктура.

«Я не хачуць бы Магілёў перанасчыць хімічную вытворчасцю. Але пры добрых тэхналогіях, калі штосці магчыма з гэтай вытворчасцю, аб якой мы казалі, перанесці на «Хімікаль» і там развіваць, мы гэта будзем рабіць», — адказаў Прэзідэнт. Ён нагадаў, што рэальна будавацца праект «Магілёўшчэ» і «Магілёўшчэ». «Трэба перанасчыць і вырабляць прадукцыю высокай дабаўленай вартасці. Гэта значыць, не проста, горабужа, плёнку вырабіць і прадаць, а з гэтай плёнкі нешта зрабіць. Вельмі спадзімся, што новая каманда мадэрнізацыі гэту юаньчыню і створыць чыстую вытворчасцю», — сказаў Аляксандр Лукашэнка.

Пачатковы лідар расказаў, што першапачаткова новы комплекс па вытворчасці азотных угнаенняў хачелі будаваць не ў Гродне, а ў Віцебскай вобласці. Але больш мэтазгодным стала будаўніцтва ў Гродне, дзе, дзякуючы наўнясці падобнага прадпрыемства, ёсць і падрыхтаваны кадры, школа, умоваы.

«Я не прыхільнік таго, каб аднекуль нешта забарыць і ігнаць у Магілёў. Тут шмат прадпрыемстваў. Ён трэба даць жыцьці. І калі ўсе людзі будуць заняты, наошч нам тут лічыць прадпрыемства. Добра бо, каб людзей сёння халіла. Некалі было беспрацоўе, а сёння нам усё больш і больш трэба людзей, таму што рынак патрабуе нашай прадукцыі», — падкрэсліў беларускі лідар.

Працягваючы тэму занятасці і мэтазгоднасці стварэння новых прадпрыемстваў у рэгіёне, Аляксандр Лукашэнка нагадаў пра сваё даручэнне: адкрыць у кожным раёне высокатэхналагічныя прадпрыемства, што трэба зрабіць на працягу гэтага года — максімум наступнага. У Магілёўскай вобласці 21 раён — значыць, павінна быць 21 прадпрыемства. «Пачаць рухацца. Грашыці даламацкам. Туды патрэбны людзі — і людзі з добрымі магасцямі. Прадпрыемствы мы пабудуем, гэта сёння ўжо не пытанне», — сказаў ён.

Прэзідэнт працягнуў гэту тэму ў больш пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Хто добра працуе — той добра адпачывае. Магіляўчане падзякавалі Прэзідэнту за сваята пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Хто добра працуе — той добра адпачывае.

Магіляўчане падзякавалі Прэзідэнту за сваята пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Хто добра працуе — той добра адпачывае.

Магіляўчане падзякавалі Прэзідэнту за сваята пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Хто добра працуе — той добра адпачывае.

Магіляўчане падзякавалі Прэзідэнту за сваята пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Хто добра працуе — той добра адпачывае.

Магіляўчане падзякавалі Прэзідэнту за сваята пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Хто добра працуе — той добра адпачывае.

Магіляўчане падзякавалі Прэзідэнту за сваята пільнапільна і адзначыў, што з прадпрыемствам праблем няма, а ёсць з людзьмі — дэфіцыт. Таму, па словах кіраўніка дзяржавы, дэмаграфічнае пытанне для краіны — пытанне нумо адзін. Ён нагадаў, што ў кожнай сям'і павінна быць мінімум па трое дзяцей. Тым больш што дзяржава заўсёды падтрымлівала шматдзетныя сям'і.

Супрацоўніцтва

Кааперацыя пільно інавацыі

У Екацярынбургу прайшоў Міжнародная прамысловая выстаўка «ІНАПРАМ-2023»

Гэта міжнародная пільноіа для пошуку новых зааказчыкаў, пастаўшчыкоў, партнёраў і інвестараў. Сёлетня ў Екацярынбургу прадставлена больш чым тысячы кампаній з 35 краінаў. Галоўная тэма гэтага года — «Устойлівая вытворчасць: стратэгія абнаўлення». Выстаўка з'яўляецца глабальнай платформай для дэманстрацыі дэразавара тэхналогіяў і абмеркавання актуальных тэм сучаснай прамысловасці. Беларусь упершыню будзе ўдзельнічаць у гэтай выстаўцы ў новым для сабе статусе — краіны-партнёра.

Нацыянальная беларуская экспазіцыя прадставлена больш чым 120 прадпрыемствамі. У прыватнасці, сваю прадукцыю прэзентуюць прадпрыемствы, якія працуюць у сферах прамысловой вытворчасці, хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці, энергетыкі. Таксама ўдзельнічаюць прадстаўнікі дэразавараў прамысловасці, змбавель вытворчасці, арганізацыі, якія прэзентуюць свае навукова-даследчыя і тэхнічныя распрацоўкі. На «ІНАПРАМ» прадставілі вялікая лінейка беларускіх тэхнікі —

краіны-партнёра. Для нас гэта магчымаць не проста прадэманстраваць нашы найноўшыя дасягненні ў тэхнічнай сферы, але і паказаць гаюнасны і адкрытыя да прамысловай калепаравіі, арентаваныя на выпуск высокатэхналагічнай, інавацыйнай, конкурэнтназдольнай прадукцыі», — заўважыў Раман Гаюнаўчанка.

Як адзначыў кіраўнік беларускага ўрада, «мы ўбачылі ўразлівыя месцы ў эканоміцы, ясна ўсваявалі неабходнасць забяспечыць імпартазамяненне, умацаваць і развіваць уласную прамысловасць». «Найбольш эфектыўны шлях — рабіць гэта разам, выкарыстоўваючы ўзаемныя вытворчыя, навукова-тэхналагічны і інтэлектуальныя патэнцыялы», — падкрэсліў Раман Гаюнаўчанка.

«Не павадымі, што Беларусь і Расія ў сённяшні тэрмін напірававалі 17 інвестыцыйных імпартазамянячальных праектаў у машынабудаванні і мікраэлектроніцы на больш чым 80 мільярд расійскіх рублёў. Пром-мінстр Беларусі адзначыў, што пошук новых узаемавыгадных праектаў у сферах крытычнага імпарту прадукцыі».

Па пільных

Прысяга і тэст на веданне

Сёння запрацаваў новы Закон «Аб грамадзянстве Рэспублікі Беларусь»

Удасканаленне заканадаўства з улікам пратэстаў яго прымянення, забяспячэнне нацыянальнай бяспекі і вышэйшае дзяржаўнае ўвагі ў сферы міграцыйнай пільніцы. Гэтымі задачамі матываваны наваельны Закон «Аб грамадзянстве Рэспублікі Беларусь», які ўступіў у сілу з 11 ліпеня гэтага года. Хто можа атрымаць грамадзянства Беларусі, за што можна яго пазбавіць, колькі беларусаў выехалі за мяжу на пастаяннае месца жыццяства, а колькі — вярнуліся, расказаў Аляксей БЯГІН, начальнік Дэпартамента па грамадзянстве і міграцыі МВС.

Адмовіся — не станеш беларусам

Заканадаўства ў сферы міграцыі мяняецца дынамічна згодна з рэальнасцю, аспектамі, якія звязаны з міграцыйнай пільнасцю, а таксама пагарэзства, з якімі сутыкаецца дзяржава абавязковы эксперт і расказаў пра найбольш важныя наваельны зааказчы.

Найперш гэта абавязкова прыняць прысягу асобы, якія набываюць грамадзянства Беларусі. Адмова чалавека ад прысягі становіцца дадатковай падставой для адмены рашэння па пільнаці грамадзянства.

Рэгістрацыя выхадцаў не падае ў аснову ўзроўню ведаў адной з дзяржаўных мов Беларусі пры прыёме грамадзянства нашай краіны.

Раней у заканадаўстве была рызымант фармулёўка, якая азначала, што ўзровень ведаў мовы грамадзянінам у межах нормы, неабходнай для стасунай выхадцы супрацоўніц МВС ці прадстаўніц консульскай установы падчас прыёму адпаведных дакументаў, — павышаны Аляксей Бягін. — Мова — адзін з асноўных аспектаў Інтэграцыі асобы, таму Інтэгр, згодна з пастановамі МВС, МЗС і Мінадукацыі, асобы, якія прэзідуюць на атрыманні грамадзянства, будуць праходзіць пільнапільна тэсты. Гэта зроблена для таго, каб выключыць карупцыйны складнік, а асобы, якія хадыніць абавязкова, маглі паказаць сваю кваліфікацыю і ўзровень ведаў мовы, неабходнай для атрыманні грамадзянства.

Хадынічыць аб набыцці беларускага грамадзянства, які правіла, грамадзяне былога СССР, якія ўжо гавораць на беларускай мове, досыць паспяховы Інтэграцыі ў грамадства, не першы год працяваюць у Беларусі. Найперш гэта ўкраінцы (у тым ліку ты, якія раней прахажылі ў Беларусі і Інтэгр вяртаюцца назад), на другім месцы — расіне (у тым ліку ты, хто падае хадыніцтва ў якасці выхадцы з Украіны, які дае ім права на спрыяны парадка атрыманні грамадзянства па факце блізкага сваяцтва ці пастаяннага прахажвання ў Беларусі), расказаў прадстаўнік МВС.

Атрымаў іншае грамадзянства? Паведамі!

Унесена і навацяя адносна абавязковага заамавання і павадыніцы грамадзянін Беларусі аб набыцці іншага грамадзянства, відна на жыхарства ці лубога іншага замежнага дакумента, які дае ім права на спрыяны парадка атрыманні грамадзянства па факце блізкага сваяцтва ці пастаяннага прахажвання ў Беларусі), расказаў прадстаўнік МВС.

Закон аб грамадзянстве сведчыць, што за грамадзянінам Беларусі не прызнаецца грамадзянства іншай дзяржавы. Асобы, якія набылі відна на жыхарства ў замежнай дзяржаве, для краіны застаюцца грамадзянінамі Беларусі з усім комплексам правоваў і абавязкаў, прадурджаных Канстытуцыяй. Гэтая інфармацыя з'яўляецца і будзе збірацца ў дачыненні да грамадзян РБ па некалькіх прычынах, адначасна:

— Найперш пры вырашэнні пытання аб наазначэнні на дзяржаўную службу ці пасаду, работа на якой звязана выключна з грамадзянствам Беларусі і не дуплікае наўнясці ў асобы якая-небудзь права на пільнаці і перавагі. Гэтыя звесткі выка-

Аляксей Бягін, начальнік Дэпартамента па грамадзянстве і міграцыі МВС.

рыстоўваюцца і для статыстыкі, каб ацаніць мабільнасць асобы грамадзянін, а таксама фарміраваць адпаведную міграцыйную пільнасцю. Грамадзянін абавязаны цягам трох месяцаў дэразавараваць паведаваць органам унутраных спраў ці ў органы дыпламатычнай службы, што ён мае такую дакументацыю. А калі пасля ён ад іх амовіцца, то мае права накіраваць інфармацыю пра гэта і не будзе прыняты да нейкай адміністрацыйнага адназначы.

МВС і МЗС краіны будучы назіраць, наколькі беларусы будзець зааказчына паслужыць будзець зааказчына паслужыць і стануць паведамыць у адпаведнай службе пра тое, што яны маюць дакументы ад замежнай дзяржавы. Калі актывацыйна грамадзян будзе невясомая, то для стымування ўзвядуць адпаведную адназначыць або вызначыць поўнае кантрольныя мернапрымае.

Пазабудзены грамадзянін за экстрэмнізм

У азначеным законе ўзвядзена новая падстава для пазбаўлення грамадзянства Беларусі ў сувязі з наўнясцю законнага прыговора суду.

Каб страціць грамадзянства, па-першае, павінен быць прыгавор, які ўступіў у сілу, у дачыненні да асобы, якая абавязавана ў экстрэмнізм інавацыі і прычыніць шкоду Інтэграцыі краіны як у Беларусі, так і за яе межамі. А другое, асоба павінна ўхіляцца ад выканання прысяды, які ён выносіць, і працяваць за межамі Беларусі, — падкрэсліў Аляксей Бягін. — У такіх асоб заўжды ёсць выбар: вярнуцца ў нашу краіну і панесці вызначанае судам за злычынства пакаранне, або, калі і раней, знаходзіцца ў Беларусі, так і за яе межамі.

Павялічаны да года тэрмін разглядзю матэрыялаў па пільнаці выхадцы з грамадзянства РБ. З грамадзянства Беларусі

Скаржыванні таксама падставы ў дачыненні да асобы, якія набылі грамадзянства Беларусі па праве нараджэння. Беларусы, якія нарадзіліся ў пастаянна прахажывалі ў Беларусі на 11 лістапада 1991 года, а пасля набылі інавацыяна грамадзянства да 17 жніўня 2022 года, аўтаматычна страчвалі грамадзянства РБ і часам нават не ведалі пра гэта. І такім людзям па вяртанні ў Беларусь даваўся праходзіць працедуру натуралізацыі, з набыццём відна на жыхарства, выхадцам з грамадзянства замежнай краіны і г. д. Цяпер такіх асоб, калі вяртаюцца ў краіну, праходзіць спрыяную працедуру па аднаўленні беларускага грамадзянства. За год работы ў нашай краіне Інстытута аднаўлення грамадзянства больш як 100 такіх асоб ужо аднавілі грамадзянства Беларусі.

Ірына СІДАРОК, фота аўтара.

Жніво

Кіраўніку раённаў Гомельскай сабраліся на абласных «Зажынках», якія прайшлі ў Мазырскай раёне. Старт масавай уборачнай кампаніі на сваяце земляробаў абаваць старшыня Гомельскага аблвыканкома Іван КРУПКО.

Для правядзення «Зажынкаў» аграры пільнаваў-ускорылі рэгіянальна краіны абласны тэрыторыяў «Зажынкаў» і падкрывалі і падкрывалі ў павятра, каб набыць прайшоў без страт, каб усё ўдзельнікі гарачай пары былі здаровыя.

«

ФЕСТИВАЛЬ СПРАДВЕЧНЫХ КАШТОЎНАСЦЯЎ

«Наш фестываль таксама ўвасабляе каштоўнасць гістарычнай памяці. Памяці пра сваё слаўнае мінулае, пра тое, што Беларусь — наша зямля і карані нашы — старажытныя. Гэтую сувязь стагоддзям мы адчуваем тут асабліва востра. І менавіта тут мы разумеем каштоўнасць нашага культурнага кода. У ім з самага пачатку закладзены імкненне беларусаў да справядлівасці, высокай маральнасці і патрыятызму. Менавіта на такіх прычынах стваралася і развіваецца сёння наша нацыянальная дзяржава», — кажаў кіраўнік краіны. Ён заўважыў, што нам штодзённа навяваюць так званыя ўніверсальныя каштоўнасці: «Але яны не для нас. Глобальная дзяржава будучыні — гэта ўтопія. Свет ніколі не будзе монакультурным», — канстатаваў беларускі лідар.

Паводле яго слоў, няма такой ідэі, дзея якой усё нашы адмовіліся б ад этнічнай гісторыі, свайго ладу жыцця і традыцый. «Тым больш сёння, калі бачым, як руйнуюцца лэсы цэлых народаў, якія блыдзюна сякуць карані дрэва сваёй гісторыі, некалькі магілы продкаў, змагаюцца з помнікамі. Мы бачым гэта і разумеем, што без нацыянальнай годнасці няма і не можа быць волю, суверэннасці, павягі, бліскі. І сёння, калі ў свеце працягваецца барацьба за захаванне менавіта каштоўнаснай асновы дзяржавы, спраўды незалежнай нацыі робяць усё, каб зберагчы свой самабытны лад жыцця. Як мы ў Расіі ці ў Беларусі», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Прэзідэнт падкрэсліў, што народы аб'ядноўвае не адмена, а дыялог культур. «У гэтым галоўны сэнс нашага свята. Восць тое, што нас натхняе на развіццё. Штогод Аляксандрыя запрашае сямёрку з усяго свету дзеля міру і стварэння!» — кажаў ён. Кіраўнік дзяржавы нагадаў, што праз невялікі час усё сустрэцца пад такімі лозунгамі ў Віцебску. Праз некалькі дзён у Паўночнай сталіцы адбудзецца міжнародны фестываль мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску».

«Дарэгі сяброў! Вы ведаеце, што мае сэрца належыць гэтай кутчоўцы Беларусі. Тут мае месца сіла. Гэта краі, людзі, якія тут жывуць, навушчылі мне любіць сваю краіну, свой народ. І я не сталася дзякаваць сваёй малой радзіме за пражытыя тут шчаслівыя гады дзяцінства і юнацкасці. За тую энэргію, якая і сёння сілкуе мяне гэтай зямлі. І я гатовы дзяліцца з усімі вамі. Будзьце заўжды шчаслівыя, дарагія землякі!» — кажаў Аляксандр Лукашэнка.

Прэзідэнт падзякаваў усім, хто робіць гэтае свята, — арганізатарам, рэжысёрам, артыстам, майстрам. Усім, хто стварае гэтую асабліваю атмасферу свята і цэльнасці, — шануючым гасцям.

«Калі мы будзем усюды, на кожным метры нашай Беларусі весці сябе вось так — па-гаспадарску, гасцінна, разважліва, будзем вітаць нашых родных, сяброў і нават тых, хто памыліўся, але, якія будуць прывітаць да нас з добрымі намерамі, — у нас у краіне будзе мір, — кажаў Прэзідэнт. — Які толькі мы пачнем крышыць і ламаць, як толькі мы сябе ўзнясём на нябёсы і будзем там, а ўнізе нам будзе здавацца, што гэта народы другога сорту, — пачнецца вайна».

«Таму беражце тое, што мы маем, шануйце тое, што мы маем. І мы заўсёды будзем жыць у міры і згодзе. Не толькі са сваімі суседзямі. Яны ад Бога. Ён не выбяроць. Але і са ўсімі народамі нашай планеты», — параў кіраўнік дзяржавы.

Свята пад белымі крыламі

Урачыстасць у Аляксандрыі з'явіла з самай суботняй раніцы. Самабытныя рамесны, спартыўныя пляцоўкі, літаратурны імпрэзы, выстаўкі тэхнікі — цікава ўсім і кожнаму. З кожным годам традыцыйны фестываль прырастае новымі цікавасцямі.

Кожнае свята вылучаецца сваім лейт-тэмай. Сёлетня гэта традыцыйна беларускі абыраў. А талісам свята, які і ўбод нашай краіны, і сімвал Года міру і стварэння працы — бусел. Прадстаўленне гэтай птушкі на

субенірай прадукцыі, у музычных нумарах паказала, што Беларусь — спраўды зямля пад белымі крыламі. А за святлам лагодна назіраў галоўны бусел, чыі гняздо размесцілася на сцэне ў горадзе майстроў на васьміметровым слупе. «Купалле» ў Аляксандрыі кожны год напоўнена непаўторнай атмасферай, традыцыямі і абрадамі, яркай культурнай праграмай. На святочных лакацыях было сабрано ўсё самае лепшае, што ёсць у нашай краіне і што можа быць цікава яе гасцям. Галоўным атраптам, аразумела, стаў купальскі ванок. Дакладней будзе сказаць, безліч яго варыяцый, з нязменным элементам — кветкай папараці.

Свята супала з Днём сямі, любові і вернасці. І стала спраўды сямейным. Прычым ва ўсіх сэнсах. Сямейным таму, што госці прывітавалі сям'ямі — арганізатары пастараляці, каб у Аляксандрыі было цікава і малым, і дарослым. І вельмі сімвалічна, што менавіта на гэтым свята адбыліся фінальныя спаборніцтвы і вызначыліся пераможцы і прызёры рэспубліканскага конкурсу «Уладар сіла». Сёлетня першай сям'яй на сліе стала сям'я Шавяльскіх з Брэсцкай вобласці. Як заўважыў намеснік прэм'ер-міністра Ігар ПЕТРЫШЫН, які ўзнагародваў пераможцаў, сямка моцна сямі жыцьцём на сліе, бо яны падаюць прыклад вернасці, любові і працавітасці.

(Заканчыце пачатак на 1-й стар.)

Ад беларускіх ручнікоў да дагестанскіх дывановаў

Сямейным свята стала і таму, што ў Аляксандрыі сабраліся ўся краіна. І справа не толькі ў тым, што на Купалле прывітаюць людзі з усіх кутчоў Беларусі. «Мы будзем свята захоўваць традыцыі, звычкі нашай краіны, таму што гэта падмурак, на якім грунтуюцца наша нацыя, наша дзяржава і наша краіна. І тое, што Прэзідэнт ініцыюе адраджэнне такіх традыцый, гэта дзеляцца дэманстраваць найлепшыя дасягненні на-

шых майстроў. І мы радуемся, што ў кожнага майстра ёсць свае вучні, гэта значыць яны перадаюць сваё майстэрства маладому пакаленню. Мы перадаём краіну моладзі ў добры, надзейны рукі. А значыць наша свята будзе жыць, будзе развівацца і прырастаць новымі традыцыямі і малядзжымі праектамі», — адзначыў Ігар ПЕТРЫШЫН у размове з журналістамі.

Кожная вобласць прадсталяе свае найлепшыя здбыткі, здзіўляла талентамі сваіх

майстроў. А паколькі кожны раён нават у традыцыйнай рамесці прыносіць свае адметнасці, атрымаў незвычайны экскурс, які дапамог іншым вачыям падзяцца на звычкі раёна. Напрыклад, ткацтвам займаюцца амаль у кожным раёне, і вырабы з кожнага раёна вылучаюцца сваімі колерамі і ўзорамі. Маларыцкі строкі кардынальна адрозніваюцца ад мазырскіх. І гэтую разнастайнасць можна было убачыць у Аляксандрыі. Такім чынам, усё гэта адзіна дзень у гасцей свята была магчымаць вывучыць гісторыю і геаграфію роднага краю.

Свае найлепшыя здбыткі найбольш шырока прадсталяла гаспадыня свята — Магілёўская вобласць, паказваючы, што нават адзін раён вельмі багаты і разнастайны талентамі. Кожны раён прадставіў уласную «фішку». Хоцьмі падаў выставку спецыяльных паказваў, тым самым падтрымліваючы галоўную ідэю свята. Аспівочкі раён таксама працягнуў тэму з плясамі, а аспівочкія майстры нават далі майстар-клас па ткацтве, а майстры — па ганчарнай справе. Бабруйшчына радалава наведвальнікаў Горада майстроў музыкі, выкона-

ўцца і ўмяюцца, і ў гэтым ёсць асаблівы каларыт свята «Купалле», ёсць ўжо стала не толькі абласным, але і рэспубліканскім брандам», — адзначыў старшыня Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта Анатоль ІСАЧАНКА.

Па словах міністра культуры Анатолья МАРКЕВІЧА, «Аляксандрыя збірае сямёрку» — цудоўнае свята. Яно праводзіцца кожны год, але прывітаць да яго немагчыма. — Тут пачаць выдатны настрой, усё ўмяюцца, усю падабаецца тут знаходзіцца, і таму кожны гоць адчувае атмасферу сапраўднага свята. Мясцовыя жыхары, нашы госці — усё разам на лакацыях, на адкрытых мерапрыемствах. Мы бачым нашу культуру, бачым нашы традыцыі, якія ведаем і перадаем наступным пакаленням. Вельмі шмат моладзі. Гэта цудоўнае свята спраўды аб'ядноўвае людзей усіх узростаў. Я ўпэўнены, што фестываль будзе жыць вельмі доўга. Чаму? Бо тут мы адчуваем задавальненне ад нашай культуры, традыцый, цудоўнага настрою, якія ствараюць нашы артысты, нашы рамеснікі, якія захоўваюць самабытнасць нашага краю», — кажаў ён.

Акрамя беларускіх раместваў, Аляксандрыя дала магчымаць пазнаёміцца і з рамествамі расійскага раёнаў. На свядзе прысутнічалі дэлегацыі з 20 раёнаў Расійскай Федэрацыі, піль з іх — на чале з губернатарами. Кожны прыхаў «не па лустымі рукамі і таксама паказваў свае набыткі. Сявродольска вобласць прадэманстравала ўральскія лакавыя роспіс на метале, мастацкую апрацоўку бяросты. Адметнасцю гасцей з Калугі стала традыцыйная хлуднеўская гліняная цацка, Арэнбург паказваў, канешне ж, свае пуховыя хусткі. Архангельск здзіўляў халмагорскім рэзбярствам па кастцы і частаваў традыцыйнымі пернікамі. Варонеж прывёз матрошку, Ніжні Ноўград — халомскі роспіс, жбанікаўскую гліняную вясёлку. На дагестанскім падворку можна было убачыць вырабы з сярэбра, унцуюльска мастацкія вырабы з дрэва з арнаментальным насеннем, даваны і дывановыя вырабы, зробленыя з выкарстаннем натуральных фарбавальнікаў. Ленінградская вобласць паказала рускую народную абрадоваў ляльку, ацкую кераміку, роспіс на дрэве ў вольхаскім стылі і берасталенныя ў тэхніцы дакарэнтаўнай бяросты.

«Свята ў Аляксандрыі маштабнае і з кожным годам збірае ўсё больш сямёрку. Вельмі важна, калі ўдасца, асабліва маладай, моцьمه амбжыраваць праблему, свабачанне таго, які будучы ўладкоўваць сваю

прапускі лакацыю Выдавецкага дома «Звязда», дзе былі прадстаўлены кніжныя навіны, самыя папулярныя з якіх сталі кнігі для маленькіх чытачоў. На стэндзе можна было не толькі набыць кнігі, але і атрымаць аўтограф і нават зрабіць сфліц з яе аўтарам. Народная сямка сяды не зарастала. Аляксандрыя дала магчымаць кніжным аматарам пазнаёміцца з Міхасем Паняковым, Кацярынай Хадасевіч-Лісавой, Тарарай Кавальчук, Дамітрыем Нікалаевым, Алесем Карловічам. Як заўважыла Кацярына Хадасевіч-Лісавая, народныя свята, традыцыі, што захоўваюцца і сёння, заўжды натхняюць творцы. А сустрэчы з аднымі чытачамі даюць падтрымку і самай стаючэцця энэргіі.

Было чым сябе заняць і аматарам спорту. Па словах начальніка упраўлення спорту і турызму Магілёўскага аблвыканкама Сяргея НОВІКАВА, спартыўныя пляцоўкі і лакацыі — неад'емная частка свята ў Аляксандрыі. Сёлетня на іх зрабілі акцэнт на галоўнай спартыўнай падазе гэтага лета — II Гульніх краін СНД. На адвадзенай пляцоўцы ўстанавілі 40-метровыя LED-панэлі з рэкламнай прэзэнтацыяй саміх Гульніх і прадстаўленых на іх відух спорту. Гасцей сустрэкаў талісам гульніх — Рыскі. А на пляцоўцы «Беллетрама» можна было набыць атрымаць, прадукцыю і спартыўную форму, распацавання да Гульніх.

Людзі, якія захаляюцца тэхнікі, таксама знайшлі для сябе занятка па душы. У Аляксандрыі працавала выстаўка сельскагаспадарчай тэхнікі, дзе можна было свабодна фатаграфіравацца. А спраўды падаарукна гасцям свята зрабіла Магілёўская абласная арганізацыйная структура ДТСААР. У небе над Аляксандрыяй разгарнулася спраўдына авіяшоу. Тры самалёты прадеманстравалі фігуры найбольшага пілатажу. Візіткая група стала фігура «Сарца», яе выконаюць толькі некалькі пілатаж-

эносіцы. Беларусь для мяне — гэта добрыя ўспаміны, добрае мінулае і добрае цяперашняе. Тут жывуць мае сваіе, мае сяброў. Нашы народы на ўсіх узроўнях, пачынаючы ад простага чалавека і заканчваючы Прэзідэнтам, захалявалі паважліва адносіны адзін да аднаго, разумееце таго, што мы патрэбны адзін аднаму і разам можам дабівацца высокіх поспехаў. І мінулы год гэта паказваў. Калі ўзяць тую ж эканоміку, то ў мінулым годзе ў нас вырас таварааборат з Рэспублікай Беларусь, у тым ліку з Магілёўскай вобласцю. І сёлетня ён павялічваецца на фоне леташняга росту. Пра гэта гавораць лічбы. А лічбы — гэта эканоміка. І я ўпэўнены, што ўсё будзе добра. Асноўнае, каб мы разумелі, што нельга забыцца на мінулае, таму што без мінулага няма сучаснасці, без сучаснасці няма будучыні. Мы сёння будзем сучаснасці. І я ўпэўнены, што ўсё ў нас атрымаецца. І ўсё будзе добра», — адзначыў Аляксандр Багамаз.

Наталіца духоўна і фізічна

Цікавасці на лубы густ маглі знайсці госці Аляксандрыі. Аматыры літаратуры не

ных груп свету. Лётчыкі разгарнулі ў небе і самы вальі беларускі сцяг.

У вечары на галоўнай сцэне фестывальнага радаваў канцэрт — народнае шоу «Будзе вельмі цікава». У аснове — творчасць спаборніцтваў дэка аграгарадкаў — Калі і Аляксандрыі. Сюжэт панастаўкі паўстаў з дапамогай камічных перанакваў Дзеда і Бабы (акцёр гэтага і кіно Уладзімір Баранюк) і заслужана ацэнка Рэспублікай Беларусь Волга Навідава), якія паспрачаліся, які аграгарадок болы музычны. Дзед сявяджыў, што Копісь, а Баба — што Аляксандрыя. Судзіцца сталі гледачы мерарыемства, якія сваімі апладысментамі ацэньвалі кожны нумар. Перад імі выступілі народныя артысты Беларусі, прадставілі таленавіты моладзі, пераможцы тэлевізійных праектаў. Завершылася свята музычным шоу і запальваннем купальскага вогнічка.

Кожнае свята «Аляксандрыя збірае сямёрку» уваходзіць у гісторыю як асаблівае, кожны год яно вылучаецца сваімі адметнасцямі. Гэты год будзе ражод — свята на беразе Дняпра наведвала 80 тысяч чалавек.

Валерыя СІДЦЮК, фота БелТА.
Аг. Аляксандрыя

Надвор'е

У мінулыя выхадныя на тэрыторыю краіны паступалі адносна халодныя паветраныя масы з поўначы Еўропы, і тады ўсталявалася дэлавэ свята з кароткачасовымі дажджамі надвор'е. Не стаў выключэннем і пачатак гэтага тыдня. Але, па меркаваннях сіноптыкаў, ужо з сярэдзі — лета пачне паступава аднаўляць свае пазіцыі, а ў чацвер тэмпературы фон зноў увайдзе ў свае кліматычныя рэжымчы. А вост да канца тыдня тэмпература нават на некалькі градусаў перавысіць кліматычную норму ліпеня, паведамляюць спецыялісты Рэспубліканскага цэнтра па прагназаванні, кантролі і радыяцыйнага забаруджэння і маніторынгу навакольнага асяроддзя Мінпрыроды.

Такім чынам у аўторак чакаецца пераважна без ападкаў. Толькі раніцай і днём па паўднёвым захадзе краіны пройдуць кароткачасовыя дажджы, месцамі — навальніцы. Раніцай у асобных раёнах падымаў туман. Тэмпература паветра ўначы будзе вагацца ад 6 градусаў па поўначы да 14 градусаў па поўдні, удзень — ад 19 да 25 градусаў.

У сярэдзі пераважна без ападкаў, толькі днём месцамі па паўднёвым захадзе краіны пройдуць кароткачасовыя дажджы. Тэмпература паветра ўначы складзе 7—14 градусаў, удзень — 21—27 градусаў. У паўднёва-заходніх раёнах паветра прагрэецца да 28—30 градусаў.

У чацвер пачнецца наша мясцова «афрыка». У гэты дзень месцамі, а асабліва па паўднёвым захадзе на большай частцы тэрыторыі прагназуюцца кароткачасовыя дажджы, магчымы навальніцы. Уначы

Лета вяртаецца

Пакуль свежа, але да выхадных прыпячэ да 32

чакаецца 12—18 градусаў, па паўночным усходзе — 8—11 градусаў. Днём слупок тэрмометра павысіцца да 22—29 градусаў.

Паводле папярэдняй інфармацыі айчынных сіноптыкаў, у пятніцу і суботу ў унцуюльвай паветранай масе кароткачасовыя дажджы будучы адзначэння толькі лакальна па тэрыторыі Беларусі, а ў нядзелю з ростам атмасфернага ціску ападкаў зноў стане менш.

У пятніцу месцамі па краіне пройдуць кароткачасовыя дажджы, у дзённыя гадзіны магчымы навальніцы. Уначы і раніцай гадзіны ў асобных раёнах слабы туман. Уначы будзе 9—16 градусаў, удзень — 22—29 градусаў.

У суботу ў асобных раёнах Беларусі прагназуюцца кароткачасовыя дажджы, днём магчымы навальніцы. Уначы і раніцай гадзіны ў асобных раёнах слабы туман. Уначы тэмпература стане дасягаць 10—17 градусаў, удзень — 28—30 градусаў.

У нядзелю будзе пераважна без ападкаў, толькі ўдзень на захадзе краіны чакаюцца кароткачасовыя дажджы, магчымы навальніцы. Тэмпература паветра ўначы будзе вагацца ад 10 градусаў па паўночным усходзе да 19 градусаў па паўднёвым захадзе. Днём паветра прагрэецца да 25—32 градусаў. Лета ў разгары.

Сяргей КУРКАЧ.

ОТЧЕТ О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ ЗАО «БАНК «РЕШЕНИЕ» (МСФО)

Table with 2 columns: 31 декабря 2022 года, 31 декабря 2021 года. Rows include АКТИВЫ, Основные средства и их эквиваленты, Финансовые активы, оцениваемые по справедливой стоимости...

ОБЯЗАННОСТИ И КАПИТАЛ

Table with 2 columns: 31 декабря 2022 года, 31 декабря 2021 года. Rows include Обязательства, Средства клиентов, Выпущенные долговые ценные бумаги...

ОТЧЕТ О СОВОКУПНОМ ДОХОДЕ ЗАО «БАНК «РЕШЕНИЕ» (МСФО)

Table with 2 columns: 2022 год, 2021 год. Rows include Прочие операционные доходы, Прочие операционные расходы, Чистые процентные доходы...

Table with 2 columns: 2022 год, 2021 год. Rows include Чистый доход от операций с финансовыми активами, учитываемыми по справедливой стоимости, Чистый доход от операций с финансовыми активами, оцениваемыми по справедливой стоимости...

ОТЧЕТ ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ В КАПИТАЛЕ ЗАО «БАНК «РЕШЕНИЕ» (МСФО)

Table with 5 columns: Уставный капитал, Резервы, Непокрытый убыток, Итого Капитал. Rows show changes for 2022 and 2021 years.

ОТЧЕТ О ДВИЖЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ ЗАО «БАНК «РЕШЕНИЕ» (МСФО)

Table with 2 columns: 2022 год, 2021 год. Rows include Движение денежных средств от операционной деятельности, Движение денежных средств от инвестиционной деятельности...

УВЕЛИЧЕНИЕ/УМЕНЬШЕНИЕ ОПЕРАЦИОННЫХ АКТИВОВ

Table with 2 columns: 2022 год, 2021 год. Rows include Средства клиентов, Выпущенные долговые ценные бумаги, Финансовые обязательства, оцениваемые по справедливой стоимости...

УВЕЛИЧЕНИЕ/УМЕНЬШЕНИЕ ОПЕРАЦИОННЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ

Table with 2 columns: 2022 год, 2021 год. Rows include Средства клиентов, Выпущенные долговые ценные бумаги, Финансовые обязательства, оцениваемые по справедливой стоимости...

ДЕНЕЖНЫЕ СРЕДСТВА И ИХ ЭКВИВАЛЕНТЫ НА НАЧАЛО ГОДА

Table with 2 columns: 2022 год, 2021 год. Rows include Денежные средства и их эквиваленты на начало года, Денежные средства и их эквиваленты на конец года...

АУДИТОРСКОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПО ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

Председателю Правления, главному бухгалтеру Закрытого акционерного общества «Банк «Решение»... Мы провели аудит финансовой отчетности Закрытого акционерного общества «Банк «Решение» (далее - «Банк «Решение» или «аудитруемое лицо»)...

ОСНОВАНИЕ ДЛЯ ВЫРАЖЕНИЯ ЗАКЛЮЧЕНИЯ МНЕНИЯ

Мы провели аудит в соответствии с требованиями Закона Республики Беларусь от 12 июля 2013 года № 56-3 «Об аудиторской деятельности»... Мы считаем, что полученные нами аудиторские доказательства являются достаточными и надлежащими для обоснования выражения нашего заключения о мнении.

Ключевые вопросы аудиторской отчетности

Ключевые вопросы аудита - это вопросы, которые, согласно нашему профессиональному суждению, имеют наибольшее значение для пользователей финансовой отчетности в отношении способности организации отражать достоверно финансовую отчетность в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь...

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт: Мы провели аудит информации о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт, включенной в финансовую отчетность за период с 1 января 2022 года по 31 декабря 2022 года...

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт: Мы провели аудит информации о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт, включенной в финансовую отчетность за период с 1 января 2022 года по 31 декабря 2022 года...

Аудиторское заключение по финансовой отчетности

Мы провели аудит финансовой отчетности Закрытого акционерного общества «Банк «Решение» (далее - «Банк «Решение» или «аудитруемое лицо») в соответствии с требованиями Закона Республики Беларусь от 12 июля 2013 года № 56-3 «Об аудиторской деятельности»...

Основание для выражения заключения мнения

Мы провели аудит в соответствии с требованиями Закона Республики Беларусь от 12 июля 2013 года № 56-3 «Об аудиторской деятельности»... Мы считаем, что полученные нами аудиторские доказательства являются достаточными и надлежащими для обоснования выражения нашего заключения о мнении.

Ключевые вопросы аудиторской отчетности

Ключевые вопросы аудита - это вопросы, которые, согласно нашему профессиональному суждению, имеют наибольшее значение для пользователей финансовой отчетности в отношении способности организации отражать достоверно финансовую отчетность в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь...

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт: Мы провели аудит информации о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт, включенной в финансовую отчетность за период с 1 января 2022 года по 31 декабря 2022 года...

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт

Информация о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт: Мы провели аудит информации о резервах под оцифровку кредитных услуг в отношении кредитных карт, включенной в финансовую отчетность за период с 1 января 2022 года по 31 декабря 2022 года...

ООО «Фрондера» извещает о проведении публичных торгов в форме открытого аукциона по продаже имущества ОАО «ПМК № 187»

Table with 4 columns: Лот, Наименование, Начальная цена с учетом НДС 20%, бел. руб., Задаток, бел. руб., Шаг аукциона, бел. руб. Rows list various lots for sale, including land plots, buildings, and vehicles.

Информация о проведении аукциона в частную собственность земельных участков для строительства и обслуживания одноквартирных жилых домов в а.г. Аlesia, а.г. Кленки, дер. Студенка, дер. Дуброва, дер. Шпильны Курганского сельсовета Смолевичского района Минской области

Table with 6 columns: № лота, Адрес земельного участка, Кадастровый номер, Площадь (га), Целевое назначение, Начальная цена земельного участка (бел. руб.). Rows list land lots for auction with details on location and area.

Аукцион состоится 7 августа 2023 г. в 15.00 в Курганском сельском исполнительном комитете по адресу: дер. Кургань, ул. Центральная, 8, 8-й этаж заседаний. Извещения о проведении аукциона размещены на сайтах Государственного комитета по имуществу: https://gk.gov.by, Смолевичского райисполкома: http://www.smolevichy.gov.by

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ ПОВТОРНЫХ ЭЛЕКТРОННЫХ ТОРГОВ В ФОРМЕ ОТКРЫТОГО АУКЦИОНА

Table with 2 columns: Организатор аукциона, Продавец, Опорный ЭТПП, Предмет аукциона. Rows provide details about the auction organizer, seller, and the subject of the auction (automotive equipment).

Местонахождение лотов №№ 1-22: Минская область, г. Могилев, ул. Т. Дудко, д. 10. Дата и время проведения торгов: с 10.00 по 12.00 (регистрация - с 11.30 до 11.55) по адресу: г. Минск, ул. Мельжа, 1, каб. 112. Условия для участия в торгах: Для подачи заявления необходимо иметь задаток на р/с BY30ALFX2301221557000420000, код банка ALFXBY23...

Условия оплаты проведения электронных торгов: Если мусор продавался покупателями (покупатель аукциона) либо единственным участником аукциона, согласившимся поспытать начальную сумму аукциона в начальной сумме аукциона, то в течение срока аукциона до подачи заявки на участие в аукционе до подачи заявки на участие в аукционе...

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Дата и время окончания аукциона: с 07.07.2023 в 13.00. Начало торгов: 26-07.2023 в 14.00. Торги проводятся на 10 минут раньше указанного времени.

Каштоўны фонд

«ІНФАРМАЦЫЯ ВАЖНА НЕ ПРоста ЗАХОўВАць, а КАРЫСТАЦІА ЁЮ»

Кіраўнік Нацыянальнай кніжнай палаты — аб кнігапісе, аўтарскім праве і пераходзе ў «лічбу»

Збераччы каштоўную інфармацыю для наступных пакаленняў, зберажэнне сучаснай у віртуальныя кішчэцкія кніжніцы галіны, палепшэнне жыцця і абарончы права кнігавыдаўчы, чытачоў — гэта толькі некаторыя вектары дзейнасці Нацыянальнай кніжнай палаты. А пра супрацьстаяне друкаванага і алічбавага слова, тэндэнцыі развіцця кніжнага рынку і існуючыя павароты ў законодаўстве выдання і распаўсюджвання інфармацыі пагаворылі з дырэктарам установы Аленай ІВАНОВАЙ.

«Шчасце штодня дакранацца да гісторыі краіны...»

— Алена Віталевна, у наступным годзе Нацыянальная кніжная палата адзначае сваё 100-годдзе. З якімі дасягненнямі сустрачэнне побілей і якім былі для установы гэты шлях?

— Кніжная палата пачыналася з аддзела «Беларуская кніжная палата» ў сенах Дзяржаўнай ўніверсітэцкай бібліятэкі БССР у 1924 годзе. У той час кніжны палата стваралася ўсё больш саюзных рэспублікаў. І асноўнай мэтай было атрыманне і захаванне аб'язковага экзэмпляра ўсіх твораў друку, які выходзілі на тэрыторыі рэспублікі. І гэтае прызначэнне кніжнай палат захаваўся і да сёння. Дарчы, аб'язковы экзэмпляр — гэта не спадчына заважкі мінутага, як міркуюць многія. Така сістэма сфармавалася ў еўрапейскай культуры яшчэ ў 1537 годзе, і тутка ёй сплюсціла 500 год. Да сённяшняга дня аб'язковы экзэмпляр застаецца самым надзейным спосабам для захавання найважнейшых дакументаў як часткі ўзросту культуры і інтэлектуальнай спадчыны дзяржавы і народа.

Многія нават пытаюцца, што за слова такое «кнігапіс»? А гэта — сінонім тэрміна «бібліяграфія», якое абазначае «пісца пра кнігу».

З часам друкаванае бібліяграфіа набыла электронны фармат, а дзейнасць Кніжнай палаты дапоўнілася такімі напрамкамі, як міжнародная стандартная нумарацыя кніг (ISBN), распрацоўка стандарту, супрацоўніцтва з міждзяржаўнымі і міжнароднымі арганізацыямі ў галіне кнігавыдання. У 1997 годзе мы рэканструавалі будынак нашага фондасховішча, а ў 2021 годзе зрабілі яго капітальны рамонт.

Што датычыцца таго, якім быў шлях Кніжнай палаты за стагоддзе, то ў галаве ўнікаюць розныя эпітэты: доўгі, цвёрды, рызкоўны... Але ўсё ж мне хочацца сказаць, што шчаслівы. Як пісаў хтосьці з паэтуў, усе рыны старажытнага свету і ўвесь біяск і слава новага завоўваецца паміж сцен кніга-сховішчаў. Хіба не шчасце знаходзіцца ў гэтых сенах і штодня мець магчымасць дакранацца да гісторыі краіны, што знайшла свай адлюстраванне на старонках газет, ці да кніг, які ўбачылі свет яшчэ пры жыцці класіка?

«Наколькі сёння шырокая палітра таго, што захоўваецца ў вашых фондах?»

— У нашым фондасховішчы сабрано ўсё, што мае дачыненне да друкаваных выданняў: кнігі, брашуры, газеты, карты, ноты, паштоўкі і нават афішы. Сёння спецыялісты ўсё больш задумваюцца пра тое, якія выданні трэба захоўваць вечно, а якія можна выключыць з фонду. Адбываецца свайго роду каштоўнасці адбор з пазіцыі ўнікальнасці ці культурна-історычнага значэння таго ці іншага выдання. Абуоўлена гэта тым, што ў сучасным свеце, па вядомых звестках, павялічваецца колькасць дакументаў, якія знікаюць праз пераход у лічбавы фармат.

меды, што не вельмі добра ва ўсіх сэнсах. Бо, паводле агульнай правы, кожнае выданне павінна быць пачынае аб'яднавацца. Плюс дамоў суб'энта стаць пытанне аб перападнёўнай плошчы для захоўвання.

Мы задумваемся аб стварэнні страха-воў (лічбавы) копіі найбольш каштоўных друкаваных калекцыяў, аб выкарыстанні дадатковых плошчаў для захоўвання, аб рэгуляванні заканадаўства такім чынам, каб выключыць з аб'язковага захоўвання некаторыя віды дакументаў.

— Якія ўнікальныя выданні ў вас мож-на знайсці, у прыватнасці перыяду Вялікай Айчыннай вайны, што датычыцца, напрыклад, партызанскага друку? І для каго яны даступныя, акрамя супрацоўні-каў вайны арганізацыі?

— Выданні перыяду Вялікай Айчыннай вайны ў нас мала. Увогуле, 1941—1942 гады ў нашых статыстычных зборніках аб'яднаваныя прыватна. А першы выданні з 1943 і да 1945 года на тэрыторыі Беларусі ўвоўдзіла каля 200 найменнай друку. Сарод іх — «Звязда», «Раздзім фашысцкую гадзіну», «Советская Белоруссия», «Голас вёскі», «Харомаго» і іншыя. У нашых фондах захоўваюцца газеты, аддрукаваныя на лістках са шчытка, дзе засталіся яшчэ сляды ліноўкі і красных паўёў, ці газеты на лістках з пустаграфамі з канцелярскіх кніг. Тыму што заважылі папера падчас вайны была страцілішчым таварам, а калі папалы папіраграфічнае магуннасцю апынуліся на акупаванай змлі.

Да 70-годдзя Перамогі на базе выдання з нашага фондасховішча была падрыхта-вана цікавая экспазіцыя з кніг газет, якія выходзілі на тэрыторыі Беларусі ў гады вайны. Над пазвані «Слова клікала да Перамогі». Падольны і партызанскія газеты часоў Вялікай Айчыннай вайны» экспазіцыя была прадэстанавана на спецыялізаванай выставе «СМІ ў Беларусі». У цэлым выкарыстанне не тэматчных экспазіцыя з нашага фонду цалкам абрупаўнае, таму што больш інфар-мацыя важна не проста захоўваць, але і карыстацца ёю.

«Ахоўная грамата» для аўтара і не толькі

— Раскажыце, якія ўвагі пераматрах можна адсачыць і абарончы свае аўтар-скія правы на кнігу?

— У нашай краіне няма арганізацыі, якая рэгіструе аўтарскія правы на літаратурныя

творы так, як, напрыклад, у ЗША, дзе рэгі-страцы аўтарскія правы ўключаны на Бору-ва аўтарскіх правах Бібліятэкі Кангрэса. Таму першы крок для аўтара — заключэнне аўтарскага дагавора з выдаўцом, і абавяз-на ў пісьмовай форме. Дагавор — гэта сваясаблівая «ахоўная грамата» аўтара, з якой ён можа звяртацца па дапамогу ў абароне праову. У Беларусі кансультацыі ў галіне аўтарскага права можна атрымаць у Нацыянальным цэнтры інтэлектуальнай уласнасці, куды можа звяртацца любая за-цікаўлена асоба.

Выдавец, у сваю чаргу, апавяшчае публі-ка аб упадальніку выключных аўтарскіх праову шляхам унесены ў зводныя звесткі так званана ахова аўтарскага права. Гэта лацінская буква «С» ў акружэнні, якая дапаўняецца звесткамі пра асобу, якая валодае выключнымі аўтарскімі правамі на твор. Ёю можа быць аўтар, упадальнік, выдавец ці іншы упадальнік аўтарскіх праову.

«А па якіх крытэрыях прастаўляецца знак уласнасці катэгорыі? Ці існуюць у дадзеным кантэксце спрэчныя моманты і як яны вырашаюцца?»

— Знак уласнасці катэгорыі — гэта не эквівалент чытацкага прызначэння для дзя-тля таго ці іншага ўзросту ў яго класічным разуменні. Такая навацыя была ўведзена ў мэтах забеспячэння абароны дзяцей ад інфармацыі, якая з'яўляецца шкоднай ці з'яўляецца ўразлівай, напрыклад, калі змяшчае інфармацыю аб супрацьпраўных дзеяннях, ужыванне алкаголю, курэння, калі ўтры-мавае ненарматыўную лексіку, негатывныя выказванні ў адносінах да нейкай сацыяльнай групы і многае іншае.

Спрэчныя моманты ў гэтым пытанні, вядома, унікаюць. Розныя выданні ці распаўсюджвальнікі могуць неадпаводна вва-дзіць інтэрпрэтацыі адны і тыя ж крытэрыі, што ўстаноўлены заканадаўствам. Так, на-прыклад, яны павінны ўлічваць асаблівасці ўспрымання інфармацыі, што змяшчаецца ў кнізе, дзецімі публічна ўжываюць, але не публічна, тады азначае можа быць да-воль суб'ектыўнай. Дастаткова складаным з'яўляецца таксама пытанне вылучэння негатывныя выказванні ў адносінах да якіх-небудзь сацыяльнай групы — па такіх матэрыялах, які правіла, назначаюцца спе-цыяльныя экспертныя даследаванні.

Не варта забываць і пра тое, што на па-трабаванні прысваення знака ўласнасці

катэгорыі афіцыйным, вядомым, наву-ковым, вытворчым практычным, інфарма-цыйным, духоўна-асветлічым, рэкламным, вучэбным выданням, а таксама выданням, якія маюць значную гістарычную, мастац-кую і іншую каштоўнасць для грамадства. Такім чынам, кола друкаваных выданняў, дзе ў абавязковым парадку прастаўляецца знак уласнасці катэгорыі, значна зважча-ецца. Аднак і там застаюцца праблемныя моманты.

Заканамернасці, тэхналогіі і перавагі

«На воўд паліг, які сёння развіваецца выдавецкая дзейнасць у нашай краіне? І ці заўсёды патрэбна алічбаўка інфармацыі?»

— Не сакрэт, што на фоне павелічэння колькасці інфармацыі ў цэлым друкаваных выданняў у свеце становіцца менш. Скара-чаецца іх выпуск і ў нашай краіне. У апош-няе дзесяцігоддзе ў Беларусі яго падзенне дасягнула 38%, у тым ліку ў 2022 годзе — 5%. З аднаго боку, скарачэнне папярвоў выданні заканамерна. У значнай ступені гэтаму садзейнічаюць такія тэндэнцыі, як адток у Інтэрнэт, электроннае кнігавыданне, раз-віццё рознага роду «чыталак». Сымодзіць у больш даступны і танны электронны фар-мат мастацкай літаратуры, паступовае пера-цяжэнне ў фарматы алічбавых баз даных даведнік. Восі і мы ў Кніжнай палате задум-ляем: ці варта працягваць выданне друка-ваных унікальнасці, калі іх інфармацыя ўжо даступная ў нашым алічбаўка катэго-рыі? А можа, варта алічбаваць на базе фонду-сховішча і пазвабіць ад праблемы недохо-ду плошчы для захавання ці ўсё ж мы павін-ны збераць тыя носьбіты, на якіх творы з'яві-ліся першачаткова? Думаю, гэта пытанні не толькі для філосафаў і рэдактараў, але і для глыбокага навуковага асабавання.

Згадзімся, друкаванае, электроннае і аўдыякніжка — гэта розныя кнігі, нават калі па эмесе з'яўляюцца адным і тым жа творам. Друкаванае кніга мае эстэтыку. Кніга дэ задалавальна не толькі ад пра-чытання, але і ад магчымасці адчуць яе на дотык, пах, убацьчы ілюстрацыі ці модную абортку, якія могуць абуджаць асабавыя і ўспаміны. Пры праслухоўванні кнігі вільку-во на яе ўспрыманне аказвае чыталь-нік — яго гласна гучыць інтанацыі і эмо-цыямі. А электронная кніжка — гэта часцей

за ўсё хуткае, зручнае і даступнае ў любым месцы чытанне. І хто ведае, якія магчымасці доступу да інфармацыі рыхтуне нам заўра-тны дзень. Але я пераканана ў адным: друкаваныя кнігі не могуць памёрці.

«Я сучасныя тэхналогіі ўплываюць на патрабаванні да кнігі і друкаваных СМІ?»

— Лібавыя тэхналогіі, электронныя кні-гі, маркетпласы, алічбаў-падпіскі, друк па патрабаванні — усё гэта вынік зваляюч кніжнага рынку. Відачоўна, што адбываецца трансфармацыя не толькі самаго про-дукту «друкаванае выданне», але і мадэл відзення выдавецкага бізнесу, чытацкага патрабаванні адносна зручнасці, даступнасці і апераўтыўнасці інфармацыі, адэкватнасці цаны. Аднак у нашым заканадаўстве гэ-тыя ареныцы пакуль не знайшлі поўнага адлюстравання. Калі ў дачыненні да дру-каваных выданняў у Беларусі дзейнічае «Закон аб выдавецкай справе», то пра-стыстага і ўстабдзімага разумення такіх з'яў, як «электроннае кніга», «электроннае кнігавыданне», у прававым полі пакуль што не сфармавалася, таму дадзены сегмент развіцця пераважае стыхійна.

Складанасць праблемы заключаецца ў тым, што сучасныя тэхналогіі спрыяюць глабалізацыі кніжнага рынку. У гэтым ёсць і станоўчыя, і адмоўныя моманты. Пагадзімся, добрая кніга не па-вінна мець межаў — яна развівае свядо-мы і робіць чалавека высакародным. З іншага боку, важна абарончы унутры-накніжны рынак, падтрымліваць ачыненны вытворцаў, фарміраваць інфармацыйнае поле, якое адпавядае традыцыйнай куль-туры, нацыянальным інтарэсам Беларусі. Знайсці тут баланс і складзіць гарманічную карціну ачыненнага кніжнага рынку даста-ткова складана, а без поўных і аб'ектыв-ных даных па стане справы ў выдавецкай галіне і ўвогуле ўплываюцца ледзь здыя-сяжальным.

У цэлым, па меркаванні экспертнай спе-цыяльнасці, сама вызначэнне выдавецкай галіны павінна быць зменена ў адпаведнасць з сучаснымі вопытам. У ідэале павінны раз-вівацца як новыя, так і традыцыйныя формы кнігавыдання, якія ў сукупнасці забяспечылі б запатрабаванасць кнігі ў беларускіх, і за-межных аўтараў, у электронным і друка-ваным фарматах.

Алена ІВАНОВА.
Фота з архіва Алены ІВАНОВАЙ.

ЧАМУ ЯЗЫКА ЗНАЙСЦІ ТАЛКОВАГА СТАРШЫНЮ ПРАЎЛЕННЯ СТ?

Паткач на 1-й стар.

Тыповы выпадак: пасадка старшын СТ разглядаецца як нейкая падрэччэнка. Існуе такая нібыта дамова: мы плацім мінімум і не мады патрабум. Пры такім становішчы рана ці позна на-заставаецца праблема. І гэтае ўжо інша-е размова: мы плацім, а вы чым не робіце. Калі кажаць пра заробак старшын, то ёсць тым, хто ўжо зусім не атрымлівае, ёсць заробак у памеры... 30 рублёў. Прынцып такі: чым далей ад Мінска, тым меншы заробак. Самы вялікі вядомы мне заробак старшын СТ — 1600 рублёў у адным з новых таварстваў. Спродзі ж вар'іацыя ад 350 да 600 рублёў.

Вы здзіўляеце, але ёсць СТ, дзе за 20—30 годую не з'явілася працуючага месца для старшын, казначэй, захоў-вання маёмасці таварства. Гэта ня-правільна. У мам СТ таксама не было ніякага памышчання, пераканай дачы-каў кабці будынак для прайсненія захоўвання дакументаў, інвентару.

— Вельмі многія канфлікты ў СТ змяшчаны на міжасобных адно-сінах розных «клануў». Цяпер, пасля з'яўлення Указа Прэзідэнта, людзі звязваюць пазітыўна нады і тым, што права прызначаць старшыню ў праблемна СТ з'явіцца ў органы мсцовыя ўлады, міркуючы, што гэта будзе чалавек абзобку.

— Такая магчымасць з'явіцца, ад-нак неабходна згода агульнага сходу. Цяпер шчырка кажацца, які гэта норма рэалізацыя на практыцы. Некаторыя праблемы, на мой погляд, не маюць ча-го абмяжываць. Важна разумець, што ад-сутнасць старшын у таварстве, які правіла, абуоўлена наўнясураю ў ім праблем, у ліку якіх не апошняе месца займае і памер заробатнай платы, аб якім мы ўжо казалі.

— Другая праблема з майго апы-тання: неплацельчыцкі ўносыў. Завяцця, ёсць прашадура стварэн-ня даўгоў, але чымусь ёй не кары-стаюцца. У Статуте СТ напісана, што неплацельчыцкаў нават можна выключыць, на практыцы — усё на месцы.

— Такаго роду працэдурі пачынаю-цца з правільна аформленых даку-ментаў, што вілька радзася ў СТ. Ча-сам у дакументах ёсць толькі норма аб тым, што член СТ павінен плаціць уносы, але не ўказаны канкрэтны тэр-мін аплаты. Абсалютна поўнапраўны варыянт у суд. Шмат неплацельчыцкіх асуд да спадчыніцы, якія год-два не спяшаюцца перафарміраваць даку-менты на зямельны ўчастак і карыстаю-цца ім, але пры гэтым не плаціць уз-

Паводле новага ўказа, спадчынік аб'язваны плаціць уносы адразу пасля таго, як завабі аб сваім праве.

— Гэта праблема, калі адзін ста-дчынік. А калі пяць?

— Такі варыянт таксама прадугле-джаны. Усе ўдзельнікі долевага вала-дання нясуць абавязак па ўнесены ўсіх віды уносыў. Навацыя ў тым, што кожны з іх можа быць членам СТ, з усімі прадугледжанымі правамі і абавязкамі, у тым ліку і па выпадку уносыў. Другі варыянт, калі гэтыя асобы звязваюць са сваёй складу аднаго прадстаўніка ў якасці члена таварства, адпаведна, абавязак па выпадку уносыў узнікне толькі ў гэтай асобі. У такім выпадку эканомія па выпадку уносыў відавоч-на.

— Раскажыце, Максім Валер'евіч, аб навацыях, якія датычыцца закінутых участкаў. Гэта дастаткова востра-я праблема ў многіх старых СТ.

— Па-першае, у СТ не рэздэй чым раз на тры гады павінна будзе пра-водзіцца інвентарызацыя участкаў. То-бок будзе дакладнае, задукамента-ванае разуменне, што ёсць і якім стане. Па-другое, парадокс сітуацыі ў тым, што кіраўніцтва СТ з-за закона аб абароне персанальных даных вельмі абмяжываюць магчымасці пошуку уласнікаў закінутага участка аб іх спадчыніцы. Па новым указе кіраў-ніцтва СТ раз на год можа бязвільгата атрымліваць у органах мсцовыя ўла-ды інфармацыю аб адбарані і выдзя-ленні ўчасткаў, аб пераходзе праову уласнасці на іх. Бо сёння вы можаце праць свой ўчастак, а прылічэнне СТ і вядзе пра гэта не будзе. Па-трэцяе, выданае працэдурі рэалізацыі закін-нутых і бязгаспадарчых участкаў орга-намі мсцовага ўлады.

«Што, на воўд погляд, самае важ-нае ў нашым узаконе аб правілах да-чнага жыцця?»

— Намасроч гэты указ змяняе вількую колькасць дробных змен, якія

пры павярхоўным азнамленні не пры-метныя. Ёсць і значныя змены: на-прыклад, казначэй будзе прызначацца старшын прайсненія, а не выбіра-цца. Члены СТ атрымаюць магчымасць азнамлення з вількай колькасцю да-кументаў таварства, стане абавязо-вым размяшчэнне на інфармацыйных пляцоўках працоўнаў пазыджанай прайсненія, а таксама каштарысу да-ходоў і расходуў да правлення агульна-га сходу. Добры дапамогаў будзе і магчымасць прыцягнення незалежных аўдытараў для кантролю за дзейнасцю кіраўніцтва СТ. Старшын прайсненія не зможа звяртаць даверанасці, якія выдаюцца членамі таварства іншым асобам для прыняцця ўдзелу ў агуль-ным сходзе. Завярыць такі дакумент можна будзе ў натарыуса альбо па месцы працы ці ў жары.

Як вы прыйшлі да таго, што пачалі праводзіць семінары для кіраўнікоў СТ?

— Спачатку сам стаў дачынам, праз некаторы час мне абралі старшын прайсненія СТ. Захапіў гэтай раб-отай, сутыкнуўся з некаторымі прабле-мамі і зразумеў, што спецыялістаў, які займаюцца дадзеным пытаннем, ся-род юрыстаў практычна няма. Не менш за 90% пытанняў, з якімі сутыкаюцца старшын у сваёй рабоце, маюць юрыдычны характар, і мне было прас-цей і зразумей, што спецыялістаў, які займаюцца дадзеным пытаннем, ся-род юрыстаў практычна няма. Не менш за 90% пытанняў, з якімі сутыкаюцца старшын у сваёй рабоце, маюць юрыдычны характар, і мне было прас-цей і зразумей, што спецыялістаў, які займаюцца дадзеным пытаннем, ся-род юрыстаў практычна няма. Не менш за 90% пытанняў, з якімі сутыкаюцца старшын у сваёй рабоце, маюць юрыдычны характар, і мне было прас-цей і зразумей, што спецыялістаў, які займаюцца дадзеным пытаннем, ся-род юрыстаў практычна няма.

— Акрамя семінараў, вы праводзі-це кансультацыі, аказваеце дапамо-гу ў правядзенні сходаў, спланіраванні запісанаўскасці. Можна падыліцца з жой-небудзь гісторыяй?

Такім шмат. Напрыклад, правле-дэнне агульнага сходу залежыць ад яго папярэдняй падрыхтоўкі, пачынаю-чы ад складання абвесткі, выбару даты, месца правядзення і стварэння неабходных умоў, напрыклад тады, які паставіць для ўдзельнікаў крэслы, лаўкі. Важна забяспечыць старшыню агульнага сходу мікрафонам, падрых-таваць яго па ўтлумачэнні, навуць ёсць гэта мэрэпраемнасць, заарыентаваць увагу на тых момантах, якія абавязкова павінны абмяшчана. Трэба прадставіць праект працоўна, каб сход шлоў па плане, разглядалі менавіта ты пытанні, якія арансавалі. Часам патрабуецца адна пашыманка, што забяспечвае камфорт, а таксама магчымасць выка-рыстання сучаснага тэхнічнага абста-лявання. Заб'ядзе прымяні памаці такіх сходаў — засты словы падмаі, у людзей

Кліенты-ахвры Інтэрнэт-крам

Ад кібер-злачынцаў пацярпелі больш як 220 ты-сяч карыстальнікаў інфармацыйнай сістэмы ААТ «ДТМ» дзе апрацоўвалі асабістыя звесткі пакупні-каў гандлёвай сеткі «Бусіні», з'явы 730 тысяч карыстальнікаў крам «Востраўчы і смаску», звесткі аб пакупніках жой апрацоўвалі ў інфармацыйнай сістэме прадпрыемства «ЗахадХімІндань». Па да-дзеным фактах праводзіцца праверка, паведмілі ў Нацыянальным цэнтры абароны персанальных даных (НЦАПД).

У выпадку парушэння абароны персанальных даных аператарам неабходна надарвацца (і не пазней за тры рабочыя дні) паведамліць у цэнтр пра тое, што адбыўся такі інцыдент. А таксама праінфармаваць пра ўчынку карыстальнікаў інфармацыйнай сістэмы, накіраваўшы ім рэкамендацыі па зменненні кампра-метаванага пароля ад асабістага кабінета. — з'яру-нула ўвагу Волга ШыБКО, намеснік начальніка Упраўлення адукацыйных паслуг і сувязяў з грамадскасцю НЦАПД. — Днямі пра несанкцыянаваны доступ да інфармацыйнай сістэмы, у выніку жой зламчынік незаконна атрымаў персанальныя даныя каля шты тысяч чалавек, паведамлілі з БДУ.

Што датычыцца інфармацыйнай сістэмы «Захад-ХімІндань», то ў ёй ўжо з'яўляецца ўніка даных кліентаў. Цэнтр падчас правядзення праверкі ганд-лёвай сеткі прапавіла правесці мэрэпраемнасць на тэхнічнай і крыптаграфічнай абароне персанальных даных. Аднак аператар не зрабуў гэтага, што прывя-ло да паўторнай ўчыцы даных, падкрэслілі спе-цыялісты НЦАПД.

Рэклама, шантаж, крадзеж

Выпадкі ўчыцы персанальных даных апошнім ча-сам пачэсліся. Асабіліваю ўвагу для злачынцаў прадстаўляюць базы даных кліентаў Інтэрнэт-крам, сэрвісуў па даступнасці і па аказанні паслуг, зачынаў Уладзімір КУЗУРА, начальнік упраўлення кан-тролю і адукацыі НЦАПД.

— У вільку неправамерных дзеянняў зламчынік атрымлівае доступ да звестак пра прывічка, імя і імя па бацьку кліента, яго папартыныя даныя, нумары мабільных тэлефонаў, адрасы электронных

Персанальныя даныя прадаюць у Інтэрнэце Чым гэта пагражае іх уладальнікам і як змагца з кібер-злачынкамі

Ахвры зламчыніцаў дні сталі карыста-льнікі Інтэрнэт-крамы buslink.by і Інтэрнэт-крамы ostrov.spb.by. Базы даных пакупнікоў: імя, прошыра, і імя па бацьку, нумар мабільнага тэлефона, адрас электроннай пошты — застаюцца на продаж у сеціва. Чым пагражае такое распаўсюджванне асабістыя інфармацыі ў уладальнікам і ак аператарам забяспечыць захаванасць баз даных, якія яны апрацоўва-юць, расказалі ў Нацыянальным цэнтры абароны персанальных даных.

Ад кібер-злачынцаў пацярпелі больш як 220 ты-сяч карыстальнікаў інфармацыйнай сістэмы ААТ «ДТМ» дзе апрацоўвалі асабістыя звесткі пакупні-каў гандлёвай сеткі «Бусіні», з'явы 730 тысяч карыстальнікаў крам «Востраўчы і смаску», звесткі аб пакупніках жой апрацоўвалі ў інфармацыйнай сістэме прадпрыемства «ЗахадХімІндань». Па да-дзеным фактах праводзіцца праверка, паведмілі ў Нацыянальным цэнтры абароны персанальных даных (НЦАПД).

У выпадку парушэння абароны персанальных даных аператарам неабходна надарвацца (і не пазней за тры рабочыя дні) паведамліць у цэнтр пра тое, што адбыўся такі інцыдент. А таксама праінфармаваць пра ўчынку карыстальнікаў інфармацыйнай сістэмы, накіраваўшы ім рэкамендацыі па зменненні кампра-метаванага пароля ад асабістага кабінета. — з'яру-нула ўвагу Волга ШыБКО, намеснік начальніка Упраўлення адукацыйных паслуг і сувязяў з грамадскасцю НЦАПД. — Днямі пра несанкцыянаваны доступ да інфармацыйнай сістэмы, у выніку жой зламчынік незаконна атрымаў персанальныя даныя каля шты тысяч чалавек, паведамлілі з БДУ.

Што датычыцца інфармацыйнай сістэмы «Захад-ХімІндань», то ў ёй ўжо з'яўляецца ўніка даных кліентаў. Цэнтр падчас правядзення праверкі ганд-лёвай сеткі прапавіла правесці мэрэпраемнасць на тэхнічнай і крыптаграфічнай абароне персанальных даных. Аднак аператар не зрабуў гэтага, што прывя-ло да паўторнай ўчыцы даных, падкрэслілі спе-цыялісты НЦАПД.

Рэклама, шантаж, крадзеж

Выпадкі ўчыцы персанальных даных апошнім ча-сам пачэсліся. Асабіліваю ўвагу для злачынцаў прадстаўляюць базы даных кліентаў Інтэрнэт-крам, сэрвісуў па даступнасці і па аказанні паслуг, зачынаў Уладзімір КУЗУРА, начальнік упраўлення кан-тролю і адукацыі НЦАПД.

— У вільку неправамерных дзеянняў зламчынік атрымлівае доступ да звестак пра прывічка, імя і імя па бацьку кліента, яго папартыныя даныя, нумары мабільных тэлефонаў, адрасы электронных

сэрвісуў, здзейсненія пакупкі і іншую інфармацыю. Такія базы даных могуць выстуліць у Інтэрнэ-це рэсурсы на продаж або проста выкладваць у адкры-ты доступ. Іх выдаленне з сеціва — цяжкае справа, а часам і немагчыма.

